

Sarcòfag de la família Bertran

Gelida

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Església de Sant Pere del castell.
Emplaçament Interior de l'edifici, al lateral de l'absis.
Alçada: 261

Coordenades:

Latitud: 41.436314157425
Longitud: 1.8688157200813
UTM Est (X): 405495
UTM Nord (Y): 4587811

Classificació

Número de fitxa 08091 - 178
Àmbit: Patrimoni moble
Tipologia Objecte
Estil / època: Medieval Gòtic
Segle XIV
Autoria de l'element: Desconeguda
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Ha estat restaurat l'any 2018.
Protecció Legal i física
Tipus de protecció: Inexistent
Observacions protecció: L'accés a l'interior de l'església està restringit a les visites guiades. Tot el perímetre del Castell consta com a BCIN, segons la disposició addicional 1.2 de la Llei 9/93.
Accés Restringit
Ús actual: Científic/Cultural
Titularitat Pública
Titular: Ajuntament de Gelida. Plaça de la vila, 12. 08790 GELIDA

Fitxes associades:

[Església de Sant Pere del castell](#)

[El castell de Gelida](#)

Autoria de la fitxa
Data de registre de la fitxa:

Martí Picas. INSITU SL
dg., 19/05/2024 - 16:40

Descripció

El sarcòfag és una obra escultòrica de baix relleu i escultura a ple volum, amb policromies i daurats. Presenta una caixa suportada per dos lleons sobre mènsules de pedra. Tal com descriu Llorach i Costa el 1995 el sarcòfag està decorat amb escuts ogivals dins un cercle quadrilobar a banda i banda. Els quatre escuts contenen la mateixa càrrega, les armes dels Bertran, senyo del Castell i terme. Són: de gules (vermell) , un geminat d'or en banda. L'escut del frontal flanquegen un epitafi escrit amb lletra gòtica rodona al centre que diu: "ASI JAU LOS MOLT HONRATS AN B[ERE]NG[UER] BERTRA[N] E AN CHOLAU[N] FILL SEU, LES ANIMES DELS QUALS SIA[N] A[N] GLO[RIA]" El sepulcre va ser profanat l'any 1936, resultant en la seva desaparició temporal fins a ser localitzat al Museu Marès i posteriorment retornat.

Les dimensions: Caixa rectangular de 92 m de llarg, alçada 37, 5 cm i amplada 34 cm. El gruix és de 4,5 cm. La tapa (l'actual no és la que li pertoca. És la que li van posar al Museu Marès) faria: 100 cm , 21 cm i amplada 45 cm. Pel que fa als dos lleonets del peu: Llargària 48 cm, alçada 29 cm i amplada 20 cm.

Durant la restauració es va identificar rastre de preparació de blanc de plom, sobre les lletres de la inscripció i les vores del sarcòfag. També hi ha rastres de color verd, vermell, groc, terra de siena cremat, marró sobre els escuts d'armes i lleons. Pel que fa als elements vegetals de les cantonades s'ha identificat daurat, així com de manera intercalada a la inscripció. També es va identificar una rascada del lateral amb la possibilitat que fous a causa dels cops rebuts l'any 1936 per obrir-lo.

Observacions:

L'historiador local Ramon Rovira ha estudiat a fons la història i la genealogia de la família Bertran, identificant la seva documentació més antiga. A partir de la genealogia de la família n'ha estudiat l'evolució del castell. En qualsevol cas, fem menció del seu estudi revisat l'any 2012.

Berenguer Bertran, un destacat ciutadà de Barcelona i banquer, va ser el XXI senyor de Gelida entre 1367 i 1375. Durant aquest període, va proporcionar diversos préstecs al rei Pere III i va oferir crèdits a la Generalitat de Catalunya en el context de la guerra contra Castella, avançant també diversos tributs reials. El 22 de maig de 1367, Bertran va adquirir la baronia de Gelida i la quadra de Masó per dotze mil florins d'or d'Eimeric VI, vescomte de Narbona. Després d'aquesta compra, va deixar l'activitat bancària i va decidir reconstruir el castell de Gelida, que es trobava en estat ruïnós i no oferia protecció ni refugi adequats en temps de guerra. Aquest projecte va desencadenar un llarg conflicte amb els habitants de Gelida, que va culminar amb una concòrdia sentenciada pel jutge Marc Llauredor de Vilafranca del Penedès, estipulant les obligacions de cada part i permetent la reforma del castell amb noves construccions i milloraments. El 1374, Bertran va comprar la castlania de la baronia als sub-feudataris locals, iniciant un canvi en l'administració feudal que progressivament va passar a mans de la població local de Gelida. Berenguer Bertran va casar-se amb Sibil·la Otilionis de Falset i va testar el 12 de juny de 1375 a Barcelona, disposant que si moria dins del terme del castell de Gelida, fos enterrat allà i deixant una dotació a l'església de Sant Pere del Castell.

Història

Tal com sembla que va deixar escrit el mateix Berenguer Bertran, el 1375 fa testament ordenant ser enterrat a l'església de Sant Pere del castell si mor en ell o en lloc proper. La posició original no hauria estat al presbiteri, sinó possiblement als peus de la nau de l'església, però l'obertura de la porta del costat de ponent l'any 1609, hauria pogut provocar un trasllat al centre de la nau.

Així devia succeir, ja que a l'església es conserva la seva sepultura (LLOBET et alii, 2018). Això va fer que la seva localització dins de l'església de Sant Pere del Castell fos inamovible fins a l'any 1936, quan fou saquejada l'església amb l'esclat de la Guerra Civil. L'any 1937, un grup d'amics del Centre Excursionista Rodamon de Barcelona, salvaren el sarcòfag després d'haver fet una visita al castell i adonar-se que el sarcòfag restava malmès i abandonat dins del temple. Davant del dubte que seria destruït, aquest grup d'aficionats a l'arqueologia, paleontologia i en definitiva, amants del patrimoni, van optar per tornar a Gelida i recuperar i guardar el sarcòfag. L'any 1938 el sarcòfag va ser guardat als subterranis del Palau Nacional del Montjuïc.

A mitjans dels anys 1970 Enric Carafí va identificar el sarcòfag al pati del Museu Marès de Barcelona. Un cop identificat Josep Boncompte, juntament amb Rafael Vidal, van fer les gestions oportunes perquè es retornés la peça a Gelida. Això ocorregué l'any 1979, col·locant-se a l'esquerra del presbiteri. El sarcòfag ha estat restaurat l'any 2018 amb el suport i assessorament del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya.

Bibliografia

AAVV (2018). *El sarcòfag de Berenguer i Nicolau Bertran al Castell de Gelida*. Quaderns Gelidencs d'Història i Societat – 5. Ajuntament de Gelida.

CATALÀ, Pere (1999). *Contribució a l'estudi dels Bertran (s. XIV), família senyorial de Gelida*. Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia, (20), pp. 381-390.

LLOBET, Elisenda; MAURI, Alfred; CONTI, Lorenzo; FIOCCA, Miriam; VINCENTI, Marina (2018): *El sarcòfag de Berenguer i Nicolau Bertran al Castell de Gelida*.

LLORACH, Salvador; COSTA, Montserrat (1995). "Els sarcòfags medievals de Gelida". Programa Festa Major 1995. pp. 162-165.

MAURI, Alfred (1984). *El proveïment d'aigua al castell de Gelida*. Programa Festa Major 1984. pp. 80-82.

ROVIRA, Ramon (1989). "Francesc Bertran, senyor de gelida, al servei de Pere IV de Catalunya. 1464-1466". Ajuntament de Gelida. Programa Festa Major 1989. pp 86-90.

Enllaços d'interès:

[Sobre els Bertran de Gelida. 1994 - Gelida.org](#)

[Contribució a l'estudi dels Bertran \(s. XIV\), família senyorial de Gelida](#)

